

ȘANTIERUL DE LA LAPOȘ

(r. Mizil, reg. Ploești)

AȘEZAREA paleolitică de la Lapoș, punctul Poiana Roman, este situată la circa 25 km nord de Mizil, într-o regiune de dealuri puternic împădurite, pe malul unui afluent al râului Buzău numit pârâul Nișcov sau pârâul Sării. Ea ne-a fost semnalată de către pedologul Mircea Spirescu.

Punctul Poiana Roman se află la sud de com. Lapoș, situat pe platforma undulată a unui deal, cu altitudinea absolută de 340 m și cu o denivelare de 80 m față de valea Nișcovului.

Săpăturile arheologice efectuate în acest punct au cuprins o suprafață de 156 m². Urmele de locuire paleolitică au apărut — mai mult sau mai puțin — pe tot întinsul acestei platforme cu o suprafață de circa 10 ha.

Centrul săpăturii a fost fixat pe o mică ridicătură, care domină ca înălțime întreaga platformă; aici au fost deschise două șanțuri și o casetă însumând o suprafață totală de 116 m². Restul săpăturilor — sub forma unor sondaje — au fost amplasate în diferite puncte ale platformei pentru a delimita întinderea așezării.

În general săpăturile au mers pînă la adîncimea medie de 50 cm, în afară de cele din șanțul I, care pentru stabilirea unei stratigrafii pedologice complete, au mers pe o suprafață de 10×1 m pînă la adîncimea de 1,65 m.

Profilul stratigrafic, avînd în vedere nuanțele solurilor, are următoarea înfățișare ¹:

1 — stratul superficial de humus actual gros de 2—4 cm.

2 — stratul cenușiu-gălbui de 10—15 cm

3 — stratul gălbui-albicios prăfos de 18-20 cm

4 — stratul brun-roșcat de 55-65 cm

5 — stratul brun închis de 50-55 cm

6 — stratul brun deschis cu foarte multe concrețiuni de calcar de 20-25 cm.

Dovezile de cultură materială apar încă din stratul de humus vegetal, dar se concentrează în stratul cenușiu-gălbui și îndeosebi în cel gălbui-albicios prăfos; arareori acestea pătrund circa 8 cm în stratul subiacent brun-roșcat. În medie, stratul de cultură materială are o grosime de 40 cm.

Materialul arheologic cules depășește cifra de 4 000 piese, din care însă, foarte puține se pot înscrie într-o formă tipică.

¹ Considerațiile geologice asupra acestui profil sînt cuprinse în nota pedologului M. Spirescu de la

sfîrșitul acestui raport.

Inventarul pieselor tipice este următorul:

1) gratoare	10 p. (10,4%)
2) gealări	10 p. (10,4%)
3) așchii retușate	8 p. (8,3%)
4) burine	4 p. (4,2%)
5) topoare primitive	2 p. (2,1%)
6) nuclee	55 p. (57,3%)
7) lame cu retuș oblice	7 p. (7,3%)
	96 p. (100%)

La acest material tipic se adaugă 451 lame simple, numeroase așchii și deșeuri de prelucrare, precum și unele materiale mai noi: fragmente ceramice, o piesă cruciformă din gresie și o lulea turcească din sec. XVIII.

Gratoarele. Apar forme obișnuite în paleoliticul nostru de sfârșit, lucrate pe așchii și capete de lamă scurtă. Cele mai tipice sînt cele lucrate pe capăt de lamă din silex de bună calitate de culoare alb-albăstrui. De remarcat că din acest silex nu mai este confecționată nici o altă piesă. Față de restul materialului care în general se prezintă sub o formă rudimentară, grosieră, aceste cîteva gratoare fac o notă deosebită.

Gealurile. O caracteristică a așezării paleolitice de la Lapoș o constituie apariția acestor tipuri de unealtă. Ele sînt nucleiforme, fiind lucrate frecvent pe nuclee *alungite* cu planul de lovire oblic. În cazul cînd oblicitatea planului de lovire nu a fost suficientă pentru ca marginea activă să fie folosită cu ușurință ca gealau sau eventual ca tranchet, s-a mai dat încă o lovitură, mult mai piezișă decît linia planului de lovire, care pornește din muchia activă către interior.

Așchii retușate. O altă caracteristică a acestei așezări o formează apariția unor așchii, unele din ele masive, cu retuș marginale folosite ca racloare. Tehnica prelucrării acestor racloare este foarte rudimentară. Cîteva exemplare pot fi apropiate de cele musteriene atît ca formă cît și ca mod de detașare a așchiei respective. Pentru prelucrarea acestora a fost folosită materia primă locală, care se găsește din abundență atît pe platformă cît și în împrejurimi.

Burinele. Puține la număr față de imensul material descoperit. Toate sînt lucrate pe așchii din roca locală. În ceea ce privește forma, trei din ele sînt burine mediane, iar unul «busqué».

Nucleele. Alături de foarte mulți bulgări cu forme neregulate dar cu urme de desprinderi de așchii, au apărut și numeroase nuclee. În general au o formă conică sau prismatică; cele conice au planul de lovire drept, cele prismatice au două planuri de lovire, fie unul drept și altul oblic, fie amîndouă drepte. Cele mai multe nuclee au însă planul de lovire oblic.

În ceea ce privește mărimea acestora, ea oscilează de la forme mici pînă la forme ce depășesc 10 cm lungime și 7 cm grosime.

Majoritatea poartă de jur împrejur negativele desprinderilor de lame sau așchii. Sînt însă unele exemplare care au desprinderi numai pe o singură parte, restul fiind acoperit de crustă. Toate nucleele sînt din rocă locală.

Topoare primitive. Termenul poate fi socotit impropriu, intrucît e vorba de două așchii masive anume cioplite la un capăt pentru a căpăta o muchie tăioasă. În afară de muchia cioplită prin cîteva lovituri alterne, date dintr-o parte și din cealaltă, restul piesei nu poartă nici o urmă de cioplire, fiind acoperită de crustă. Au totuși un aspect vag de topoare care prin analogii îndepărtate se pot înscrie într-o formă precampigniană. Sigur că nu se pot admite legături cu o asemenea cultură, dar se cunosc cazuri cînd anumite procedee tehnice sînt rezolvate identic

în diferite locuri — datorită probabil aceluiași stadiu de dezvoltare — fără ca între acestea să existe vreo influență sau vreo legătură nemijlocită.

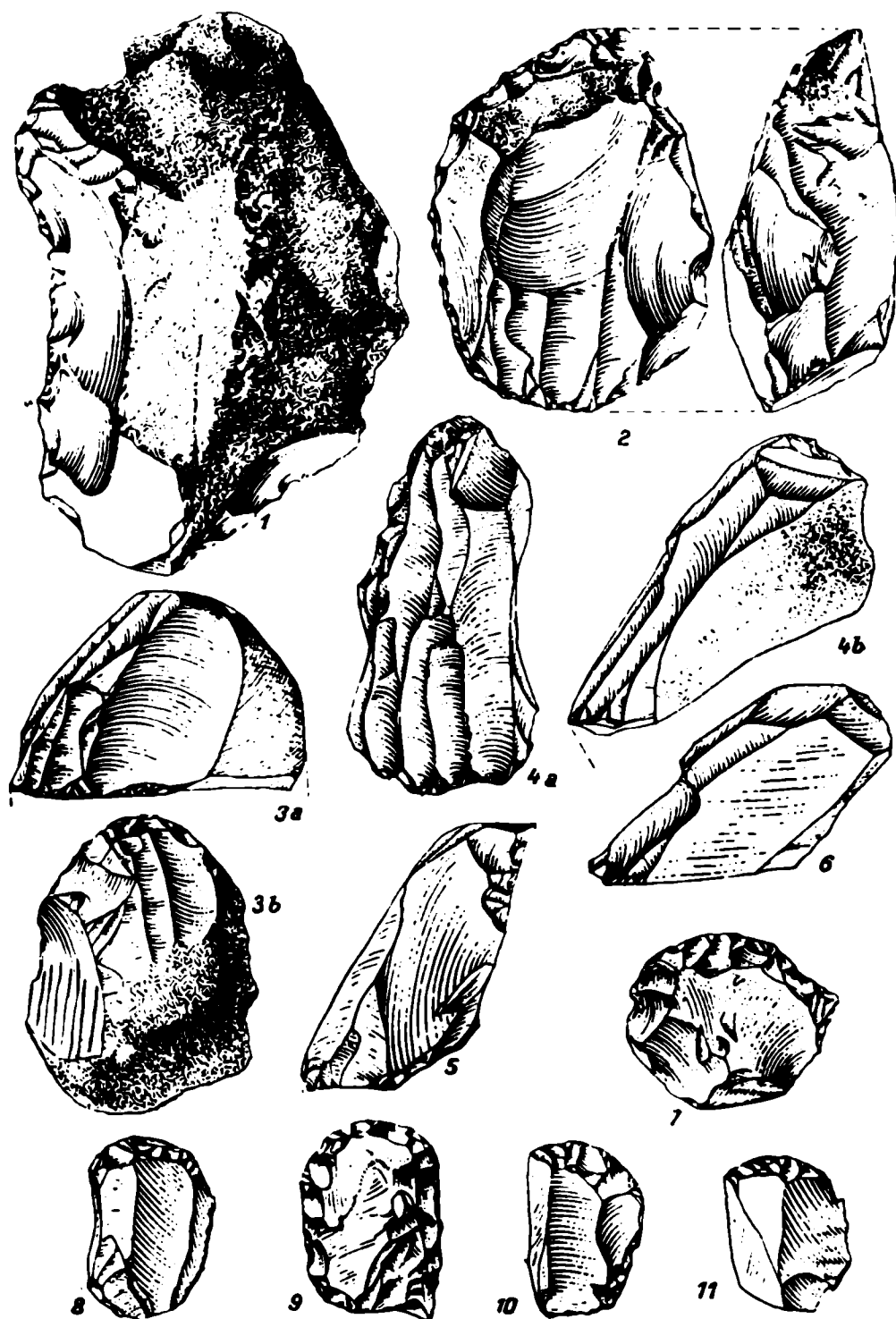

Fig. 1. — Lapoș: 1, 2, așchii retușate; 3–6, gealături; 7–11, gratoare.

Lame retușate. Din cele aproape 460 de lame descoperite, numărul acestora este extrem de redus. Numai o singură lamă este întreagă, restul de șase piese sînt fragmentare.

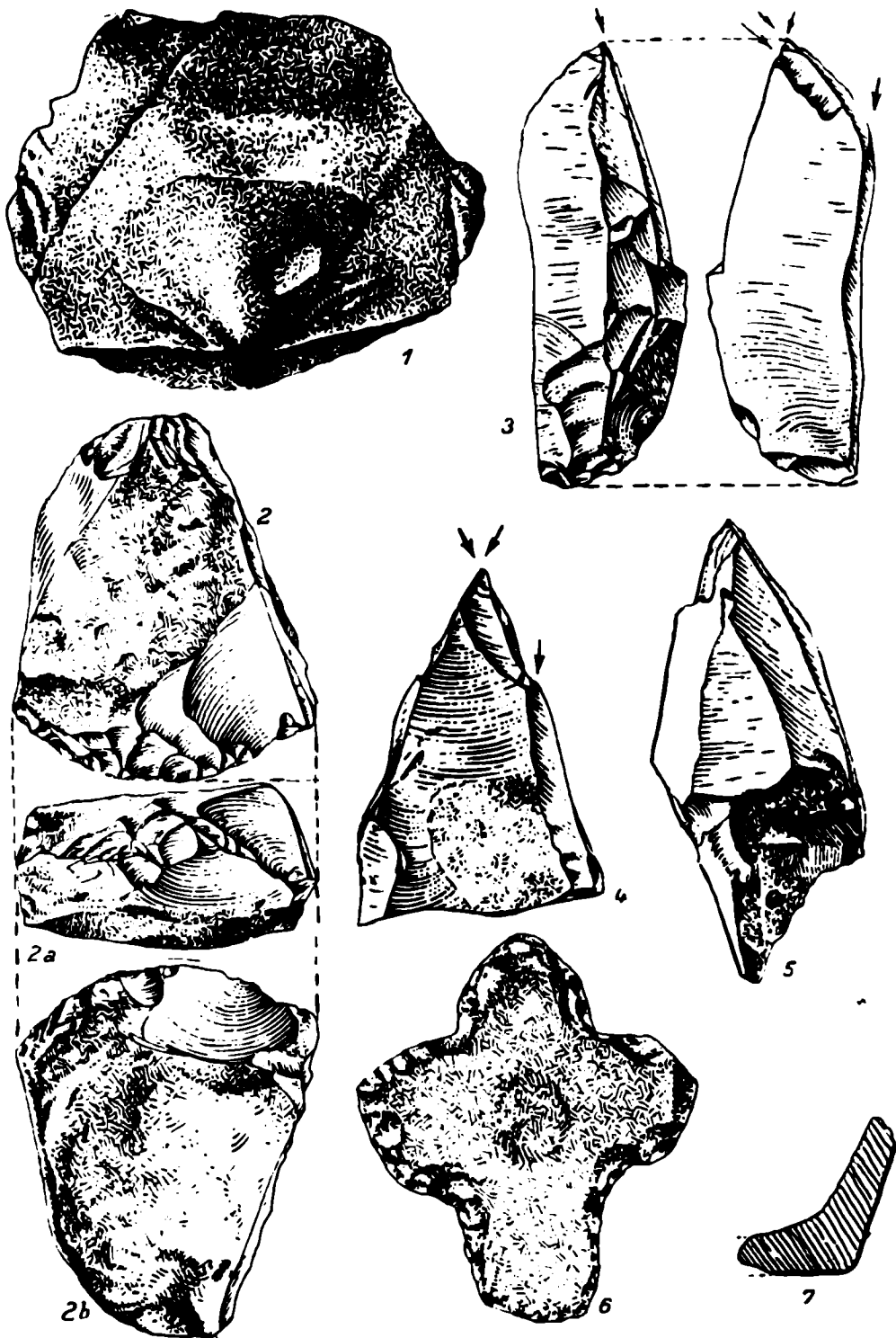

Fig. 2. Lapoș: 1, așchie de aspect musterian; 2, topor primitiv; 3 – 5, burine; 6, piesă enigmatică; 7, profil de fund de vas.

Toate au retușe oblice directe (dorso-ventrale). Remarcăm un fragment de lamă macro-litică din gresie, unica piesă tipică paleolitică confecționată din această rocă.

Lame simple. Numărul lor destul de ridicat poate fi explicat și prin faptul că majoritatea se prezintă sub formă fragmentară. Ca mărime, unele sînt macrolitice ce depășesc 10 cm lungime și 4—5 cm lățime, iar altele microlitice ce coboară sub 3 cm lungime. Cele mai multe sînt însă de mărime mijlocie.

Așchiile. Numărul imens de așchii, îndeosebi al celor de decorticare a bulgărilor, indică aici existența unui puternic atelier de prelucrare a rocilor locale. Tehnica de detașare a acestora pare destul de înapoiată, amintind tehnica prelucrării așchiilor musteriene. Multe din acestea au bulbul de percuție proeminent, iar planul de lovire cu două fațete formează față de linia de desprindere un unghi foarte larg deschis. Multe din ele poartă urme de întrebuițare.

În ceea ce privește materialul postpaleolitic, avînd în vedere importanța lui, chiar dacă e vorba de numai cîteva piese, trebuie să i se dea o atenție deosebită.

S-au găsit în caroul doi al șanțului I și în caroul șase al șanțului II, șapte fragmente ceramice din pastă neagră-cenușie, cu mici impurități și cu pleavă. Suprafețele exterioare sînt de culoare gălbuie și prezintă multe asperități datorite corodării. Această ceramică are un aspect primitiv, asemănîndu-se cu cea de la Dîrțu-Ceahlău. Ca forme mai caracteristice se disting doar două fragmente de fund (fundul plat). Nu există nici un fragment cu decor. După formă și pastă, ceramica de la Lapoș poate fi atribuită protoneoliticului nostru, deja cunoscut prin cercetările de la Dîrțu-Ceahlău. Deosebit de aceste fragmente ceramice, s-a mai descoperit în caroul 16 al șanțului I un fragment ceramic de culoare cărămizie, din pastă bine arsă, lipsită de pleavă, care poate fi atribuit unei faze mai noi a neoliticului.

În ceea ce privește poziția stratigrafică a acestor fragmente, este o situație identică cu cea întîlnită la Dîrțu-Ceahlău și la Cremenea (reg. Brașov). Aceste fragmente intră în contact direct și nemijlocit cu stratul de cultură paleolitică, amestecîndu-se, la adîncimea la care apar (—0,26 m), cu elemente paleolitice.

În chip nelămurit a apărut în caroul 15 al casetei A, la o adîncime de 15 cm, o piesă cruciformă din gresie de culoare verzuie.

Piesa este plată, cioplită pentru a i se da forma de cruce prin lovituri alterne date din direcția ambelor fețe, iar în centru, pe amîndouă părțile, se observă urme vagi de încercări de perforare.

Prezența acestei piese la o adîncime de 15 cm, adîncime la care, în imediata apropiere, se amestecă elemente paleolitice cu elemente neolitice timpurii, ba mai mult, în același carou (15) al casetei A, cu cîțiva cm mai sus (—11 cm) a apărut și un fragment de lulea turcească, nu ne îngăduie — deocamdată — să-i găsim o explicație.

S-ar putea să fie vorba de o figurină — fără să existe posibilitatea de a fi datată — precum s-ar putea să fie vorba de un element mult mai tîrziu și anume de o cruce.

După cum s-a arătat mai sus, mulțimea așchiilor și a deșeurilor de prelucrare indică existența unui puternic atelier de cioplire a rocilor locale. În sprijinul acestei afirmații pledează și descoperirea în carourile 10—13 ale șanțului I și ultimele carouri ale șanțului II, la baza stratului de cultură (—45 cm), a mai multor bulgări mari de silex ce depășesc 50 cm lungime.

Dar ceea ce atrage atenția în așezarea paleolitică de la Lapoș este caracterul deosebit al inventarului pieselor tipice.

Alături de un utilaj rudimentar, a cărui tehnică de prelucrare arată unele persistențe mai vechi, aurignaciene mijlocii și sporadic chiar unele elemente de tehnică musteriană, apar cîteva elemente evolute, în special acele gratoare caracteristice așezărilor subaeriene ce aparțin paleoliticului de sfîrșit din Moldova și Ardeal.

Atît poziția stratigrafică cît și o parte din materialul arheologic recoltat indică atribuirea acestui strat de cultură unui paleolitic superior întîrziat.

Lipsa unui utilaj litic bogat și variat — potrivit epocii respective — precum și lipsa totală a vîrfurilor, dovedesc că oamenii paleolitici de la Lapoș erau din punctul de vedere al stadiului cultural destul de înapoiți. Acest fapt poate fi explicat prin izolarea acestei așezări și prin lipsa ei de legătură cu așezările paleolitice din jur — cum ar fi cea de la Cremenea reg. Brașov — care cunoșteau în vremea aceea o mare dezvoltare a tehnicii prelucrării pietrei. Această izolare pare că nu a fost chiar atît de completă, dovadă prezența acelor gratoare străine, atît ca materie primă cît și ca tehnică, de caracterul general al uneltelor de la Lapoș.

Cu toată această stare înapoiată a așezării de la Lapoș, se repetă aici, într-o mai mică măsură, fenomenul surprins la Ceahlău și la Cremenea, anume acela al întîlnirii elementelor paleolitice tîrzii cu elementele unui neolitic timpuriu. Afirmăm aceasta cu toată rezerva urmînd ca săpăturile din anul acesta să elucideze pe deplin această ipoteză.

FL. MOGOȘANU

ANEXĂ

CU PRIVIRE LA CONSIDERAȚIILE GEOLOGICE ASUPRA PROFILULUI DE LA LAPOȘ

Din punctul de vedere geologic, ne aflăm pe Tortonian, formațiune în care se întîlnesc iviri de sare. Materialul precuatarnar s-a solificat sub pădure, ajungînd pînă în stadiul de sol brun puternic podzolit, în oarecare măsură pseudogleizat. Solificarea s-a tradus prin următoarele fenomene: acumularea de humus, translocarea unei părți de argilă și sesquioxizii orizontului A într-un orizont diluvial mai argilos B și o pseudogleizare datorită stagnării temporare a apei în partea superioară a orizontului B (sub 40 cm), marcată prin pete cenușii, datorite reducerilor, și galbene-portocalii, datorite oxidărilor. În acest sol întîlnim și concrețiuni ferimanganice (bobovine) care indică o oarecare stabilitate în sensul procesului de solificare, deci și în acțiunea factorilor fizico-geografici. Nu se exclude posibilitatea aporturilor eoliene sincrone procesului de solificare (produs în cuaternar), cu atît mai mult cu cît elementele neolitice din profil apar abia de la 25 cm în sus. Însă această depunere, produsă exclusiv sub pădure, n-a putut avea decît o mică intensitate. Acest lucru este arătat de prezența bobovinelor și în oarecare măsură de mica adîncime a stratului de cultură. Sub pădure materialele arheologice au putut să migreze, incidental, pe verticală, cu ajutorul rădăcinilor lemnoase și fisurilor din sol. Așa s-ar putea explica pătrunderea acestor materiale în orizontul inferior.

Pădurea se pare că a persistat aici și de-a lungul postglaciarului. Ea a favorizat depunerile eoliene nu prea intense, însă continui. Cînd pădurea a fost înlăturată, situație care se menține și în prezent, echilibrul dintre eroziune și depunere a înclinat în favoarea netă a eroziunii (șiroire și mai ales deflație). Așa se explică faptul că materialele arheologice paleolitice, aflate pînă la adîncimea de 45 cm, apar aglomerate la suprafața solului.

MIRCEA SPIRESCU

РАСКОПКИ В ЛАПОШЕ

РЕЗЮМЕ

Летом 1959 г. были начаты археологические раскопки в позднепалеолитической стоянке в Лапоше (обл. П्लешти).

Был обнаружен культурный слой — толщиной в 40 см, залегающий в верхних горизонтах профиля; его каменный инвентарь содержит элементы древней традиции наряду с более

усовершенствованными элементами. Отмечается наличие ряда скребла и двух примитивных топоров докампинийского облика. Пропорция типичного материала очень незначительна. Зато были выявлены многочисленные отщепы и отходы обработки, что указывает на существование мастерской для переработки местных каменных пород.

Отмечаем также появление фрагментов керамики в верхней части палеолитического культурного слоя и загадочного крестообразного предмета из песчаника, стратиграфическое положение которого не выяснено.

ОБЪЯСНЕНИЕ РИСУНКОВ

Рис. 1. — Лапош: 1, 2, ретушированные отщепы; 3—6, скребла; 7—11, скребки.

Рис. 2. — Лапош: 1, отщепы мустьерского облика; 2, примитивный топор; 3—5, резцы; 6, неизвестный предмет; 7, профиль дна сосуда.

LE CHANTIER DE LAPOȘ

RÉSUMÉ

L'été de 1959 a marqué le début des fouilles pratiquées dans le site du paléolithique supérieur de Lapoș, rég. de Ploiești.

On y a découvert, dans les niveaux supérieurs de la section, une couche de civilisation de 40 cm d'épaisseur, dont l'inventaire lithique comprend, à côté d'éléments de tradition ancienne, d'autres éléments plus évolués. Il faut signaler la présence d'une série de rabots et de deux tranchets d'allure précampignienne. Le matériel typique est en proportion extrêmement réduite. En échange, il y a abondance d'éclats et de déchets de fabrication, ce qui prouve l'existence d'un important atelier où l'on travaillait la matière première fournie par les roches locales.

L'auteur signale également la présence de quelques fragments céramiques dans la partie supérieure de la couche de civilisation paléolithique, ainsi que d'une pièce en grès en forme de croix, dont la position stratigraphique est incertaine et qui constitue un point non encore élucidé.

EXPLICATION DES FIGURES

Fig. 1. — Lapoș: 1, 2, éclats retouchés; 3—6, rabots; 7—11, grattoirs.

Fig. 2. — Lapoș: 1, éclat d'aspect moustérien; 2, hache primitive; 3—5, burins; 6, pièce indéterminée; 7, coupe dans la base d'un vase.